

Т. В. Ходаковська,
педагог-організатор комунального закладу
«Луцький навчально-виховний комплекс № 9 Луцької міської ради»

Освіта – об'єкт державного управління

Розкрито мету загальної середньої освіти, розвиток вітчизняної школи в умовах реформування, які ґрунтуються на основних положеннях нового Закону України «Про освіту»; суть та особливості державного управління освітою як цілеспрямованої діяльності держави щодо переходу в якісно новий стан та інтеграції у європейський освітній простір.

Ключові слова: освіта, державне управління освітою, загальна середня освіта/шкільна освіта.

Khodakovska T. V. Education Is an Object of Public Administration.

The article deals with the purpose of general secondary education, development of the domestic school in the context of reforming based on the main provisions of the new Law of Ukraine „On Education”. The essence and peculiarities of state administration of education as the purposeful activity of the state for the

transition to a qualitatively new state and integration into the European educational space are revealed.

Key words: education, state administration of education, general secondary education / school education.

Постановка питання. Динамічний розвиток загальної середньої освіти, його сприяння економічному та культурному піднесенню України значною мірою залежить від ефективності державного управління освітою. Сьогодні система державного управління зазнає кардинальних змін – утверджуються принципи демократичного врядування в усіх сферах суспільного життя, що знаходить прояв не лише в необхідності розвитку концептуальних основ державного управління, а й у зміні форм, методів і технологій управління, парадигми державного управління загалом.

Сукупність суперечностей зумовлює потребу в системному аналізі нинішнього стану загальної середньої освіти як результату реалізації державної політики в галузі, визначенні механізмів державного управління розвитком загальної середньої освіти, що дасть змогу виробити напрями модернізації як системи державного управління загалом, так і управління освітою зокрема.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про освіту» визначає поняття «освіта» як основу інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних

здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

В Україні законодавчо закріплені такі рівні освіти: дошкільна, початкова, базова середня, профільна середня, професійно-технічна (яка поділяється на початковий, базовий, вищий рівні), фахова передвища, вища.

Дошкільна освіта цим законом визначається як цілісний процес, спрямований на розвиток дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок. Загальній середній освіті визначено за мету всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навичок протягом життя, готова до свідомого життєвого вибору й самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Результатом цієї освіти має бути формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання протягом життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність;
- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку – усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти.

На відміну від дошкільної та повної загальної середньої освіти позашкільна освіта спрямована на розвиток здібностей дітей і молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності.

Професійно-технічна освіта визначає за мету формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для фахової діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності й перспектив кар'єрного зростання протягом життя.

Фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі

професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації.

Вищою освітою є такий рівень освіти, який досягається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного і цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям особою високого рівня наукових та творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань [1].

Освіта – це процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок та пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності; це спеціальна сфера соціального життя, унікальна система, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь і навичок, інтелектуальному розвитку людини.

Управління у сфері освіти є одним із важливих напрямків діяльності держави. Ефективність цієї діяльності, зокрема, залежить і від того, наскільки чітко визначено об'єкт управління, адже характер функціонування об'єкта визначає способи та методи управління ним.

Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є: людиноцентризм; верховенство права; забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами; забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування; науковий характер освіти; різноманітність освіти; цілісність і наступність

системи освіти; прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти; інтеграція з ринком праці; нерозривний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; академічна доброчесність; академічна свобода; фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом; гуманізм; демократизм; єдність навчання, виховання та розвитку; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування громадянської культури та культури демократії; формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; невтручання політичних партій в освітній процес; невтручання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом); різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних і релігійних питань; державно-громадське управління; державно-громадське партнерство; державно-приватне партнерство; сприяння навчанню протягом життя; інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір; нетерпимість до проявів корупції та хабарництва; доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою [1].

Освіта в Україні має будуватися за принципом рівних можливостей для всіх.

Освіта – це та галузь, якою опікується держава, створюючи умови для її розвитку. Тому державне управління освітою – певний вид діяльності органів

держави, що має виконавчий та розпорядчий характер і полягає в організуючому впливі на суспільні відносини у сфері освіти шляхом застосування державно-владних повноважень, включає цілеспрямоване вироблення, прийняття та реалізацію регулюючих і координуючих впливів на освітню сферу.

Управління в освіті розглядається як підсистема соціального управління, під яким розуміють вплив на суспільство з метою його впорядкування, збереження якостей, специфіки, удосконаленням і розвитку [3].

За визначенням А. Л. Свенцицького, соціальне управління – цілеспрямований, планомірний і систематичний інформаційний вплив суб'єкта управління на його об'єкт із коригуючим урахуванням змін, що відбуваються в ньому. Відповідно до цього сутнісно управління освітою визначається як цілеспрямований вплив суб'єктів управління різних рівнів (державного, регіонального, місцевого) на всі ланки освіти для забезпечення подальшого розвитку соціального організму та культури суспільства [5].

Висновки. Державне управління освітою розвивається відповідно до розвитку суспільства і держави. Воно перебуває під впливом низки тенденцій і чинників суспільного розвитку. Провідну роль серед них відіграють як процеси зовнішнього середовища (глобалізація та її виклики, перехід до інформаційного суспільства, демократизація й емансипація людини), так і внутрішні фактори розвитку управління як сфери людської діяльності. Серед них виділяються соціальні, економічні, політичні, ціннісно-ментальні передумови. Зміни в системі державного управління освітою мають багатоаспектний, багатоплановий характер.

Динамічні зміни в житті суспільства приводять до постійного удосконалення прийнятих раніше законів, якими формується та реалізується державна освітня політика, спрямована на досягнення сучасного освітнього рівня, відродження самобутнього національного характеру, оновлення змісту, форм і методів навчання, примноження інтелектуального потенціалу України та внеску в розбудову економіки, культури, підвищення добробуту населення. Тому формування правового поля освіти і науки є найактуальнішим державним завданням.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651–XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/pro_zagal_nu_serednyu_osvitu.htm
3. Громадсько-державне управління освітою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/main.php?query=grdu_educ
4. Крисюк С. В. Державне управління освітою : навч. посіб. [Текст] / С. В. Крисюк. – К. : НАДУ, 2009.
5. Паращенко Л. І. Державне управління загальною середньою освітою в контексті реформування системи адміністративних послуг [Електронний ресурс] / Л. І. Паращенко // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10plisap.pdf>